

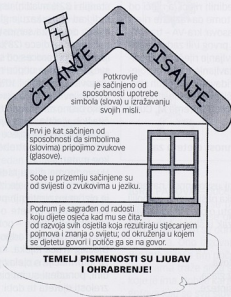
Poticanje razvoja predčitačkih vještina kod djece u godini pred polazak u školu

Jasmina Kozlov, psihologinja
Sandra Kanjić, odgojiteljica
Dječji vrtić Rijeka – CPO Zamet, Rijeka

Vrijeme od rođenja do djetetove sedme godine naziva se predškolskim razdobljem. To znači da se dijete tijekom čitavog tog perioda priprema za naredno poglavlje u svome životu – za polazak u školu. Međutim, roditelji o pripremljenosti svoga djeteta za polazak u prvi razred intenzivnije razmišljaju baš u godini koja joj neposredno prethodi, dakle tijekom zadnje godine pohađanja vrtića. Zanima ih kojim će sve aktivnostima odgojitelji poticati razvoj onih vještina, sposobnosti i znanja koja će njihovo dijete pripremiti za uspješno ovladavanje čitanjem, pisanjem i računanjem u prvome razredu. Zdrava djeca u najvećem broju naočigled rastu i fizički jačaju tijekom predškolskog razdoblja. U vrtiću se kod djece nedvojbeno potiče razvoj psihomotornih vještina, uslijed čega stječu sve bolju koordinaciju. Nadalje, djeca se osamostaljuju, postaju neovisnija,

sigurnija u sebe, uspješnija u kontroli vlastitih osjećaja, empatičnija, što im omogućuje i bolje snalaženje u socialnim kontaktima. Sve je to i roditeljima vidljivo, te opravdano vjeruju da su njihova djeca tjelesno, psihomotorno, te socio-emocionalno uglavnom zrela za polazak u školu nakon višegodišnjeg pohađanja predškolske ustanove. Dvojbe se javljaju oko intelektualne pripremljenosti djeteta za zahtjeve školskih programa, koje roditelji smatraju sve zahtjevnijima. Iz razmjene iskustava s roditeljima čija djeca su već krenula u školu, roditelji u velikom broju slučajeva zaključuju kako je korisno da djeca nauče čitati prije polaska u školu. Kako s djecom provode manje vremena nego odgojitelji u vrtiću, roditelji nam često upućuju očekivanja u to-me smjeru.

Čitanje je složena aktivnost koja ovisi o nekoliko sposobnosti i vještina što se postup-

istražujemo i stvaramo

no razvijaju. Ono što se obično laički naziva čitanjem, samo je jedna, zadnja aktivnost u tome nizu, a to je primjena abecednog načela. Da bi dijete naučilo čitati, ono mora svaki glas u riječi prevesti u dogovoreni znak – slovo. Roditelji, a vrlo često i učitelji, smatraju da je to jedini proces koji dijete mora svladati i zato, kad govore o čitanju, misle upravo na taj proces koji se naziva abecedno načelo. To je učenje čitanja koje se sustavno poučava u školi i nije ga potrebno provoditi ranije. Ali da bi dijete moglo bez problema usvojiti abecedno načelo, potrebno je da prethodno, u predškolskom razdoblju, usvoji niz takozvanih predčitačkih vještina. Među njima je najvažnija vještina glasovne raščlambе riječi (glasovna analiza), tj., sposobnost da dijete "u glavi" čuje, zapamti i povezuje glasove od kojih se sastoji riječ.

Uloga odgojitelja i roditelja od neprocjenjive je važnosti u pripremi djeteta za opismenijavanje. Slikovito rečeno, odgojitelji i roditelji tijekom predškolskog razdoblja pripremaju "plodno tlo" u koje će učitelj "posijati sjeme" pismenosti u prvome razredu. "Vještine koje prethode učenju čitanja nazivaju se predčitačkim vještinama. Predčitačke vještine su: rado slušanje dječjih priča i pjesmica; djetetovo razumijevanje onoga što mu se priča ili čita; upoznavanje djeteta s karakteristikama teksta (slijed teksta s lijeva na desno i odozgo prema dolje); uočavanje činjenice o tome da se govor sastoji od rečenica, rečenice od pojedinih riječi, a riječi od glasova; uočavanje rime (svijest o tome da različite riječi imaju jednake skupove završnih glasova: kra-VA – tra-VA); glasovna osviještenost (uočavanje prvog i/ili zadnjeg glasa u riječi); glasovna sinteza (sastavljanje riječi od pojedinih glasova); glasovna analiza (rastavljanje riječi na pojedine glasove); abecedno načelo (pridavanje različitim simbolima-slova različitim glasovima); šifriranje i dešifriranje (pretvaranje slova u glasove i obratno)." (prema M. Čudi-
na Obradović: *Igrom do čitanja*)

Kako roditelji procjenjuju spremnost djeteta za školu?

Kako bismo ustanovili stupanj usvojenosti navedenih vještina kod djece polaznika naših vrtića, zamolili smo roditelje da ispune anketu o predčitačkim vještinama djece u godini pred polazak u školu. Anкета se odnosila na sljedeća područja:

- uočavanje rime i poznavanje slova,
- uočavanje početnog i završnog glasa,
- usvojenost glasovne analize i sinteze.

Uočavanje rime u riječi dijete bi trebalo usvojiti već u mlađoj dobi, no rezultati ankete na uzorku od 123 roditelja pokazali su da prema zapažanjima roditelja tek svako drugo dijete uvijek uočava rimu ili odgovara na podražajnu riječ riječju koja se s njom rimuje. Za razliku od toga, gotovo sva djeca posjeduju neko znanje o glasovnim simbolima-slovima. Taj raskorak ilustrira prethodno naveden podatak iz literature da se dijete poučava slovima-grafemima, prije nego li je steklo fonemsku (glasovnu) osviještenost za zajedničku grupu glasova kojom završavaju (dvije) riječi.

Dvije trećine djece s punih šest godina uvijek uočava početni glas u riječi, dok je preostala trećina djece u toj dobi još uvijek nesigurna. Među mladom dječom polovica uočava kojim glasom započinje riječ, 40% ih je nesigurno, a ostalih 8% još nije ovladalo tom predčitačkom vještinom (i među starijom dječom ima ih 3%). Uočavanje završnoga glasa u riječi teža je vještina, te je njome u potpunosti ovladalo 26% starije, odnosno 18% mlađe djece. Podjednak broj i starije i mlađe djece uočava kojim glasom završava riječ (oko 50%), dok uopće ne može uočiti završetak riječi petina mlađe i desetina starije djece.

Spajanje riječi od pojedinačnih glasova (glasovna sinteza) ranije se usvaja od rastavljanja na glasove (glasovne sinteze) – otprilike trećina sve djece u godini pred školu (43% starijih i 32% mlađih) uspijeva prepoznati o kojoj se riječi radi kad im se kazuje glas po glas (bez obzira na duljinu riječi), dok je za samostalnu glasovnu analizu sposobna tek četvrtina djece (28% starijih i 21% mlađih). Da je analiza složeniji proces od sinteze, vidljivo je i iz činjenice da svega 6% djece uopće ne uspijeva sastaviti riječ od niza glasova (2% starijih i 10% mlađih), a tri puta više njih (18%) ne uspijeva rastaviti riječi (13% starijih i čak 25% mlađih). Kako bismo ukazali roditeljima na važnost razvijanja predčitačkih vještina kod djeteta, uobičajena predavanja za roditelje o zrelosti djece za polazak u školu zamijenili smo radionicama, za potrebe kojih je izradeno puno didaktičkog materijala.

U uvodnome dijelu radionice roditeljima su prezentirane teorijske spoznaje iz navedene literature, koja obiluje nizom inspirativnih poticaja za rad s djecom, te prikazani rezultati ankete o stupnju razvijenosti navedenih vještina kod djece – polaznika šest vrtića u sklopu Centra predškolskog odgoja Zamet, jednog od 5 Centara Dječjeg vrtića Rijeka. Kako roditelji ne bi ostali zakinuti za informacije o cjelovitu djetetovu razvoju u šestoj godini, ponuđeni su im pisani materijali o svim aspektima zrelosti djeteta te dobi. Materijal je oblikovan tako da je

svaki roditelj mogao procijeniti djetetovo postignuće u svim razvojnim područjima (tjelesnom, psihomotornom, intelektualnom, govornom, emocionalnom i socijalnom) kroz tri stupnja (nije usvojeno, u tijeku je usvajanja, u potpunosti je usvojeno) i u dva termina, za koja je naglašeno da trebaju biti vremenski udaljena najmanje pola godine. Za svako razvojno područje ponudeno je dvadesetak pokazatelja.

Djeca i roditelji zajedno na radionicama za razvijanje predčitačkih vještina djeteta

Nakon toga pridružila su nam se djeca. Interaktivne igre, sastavljene od određenog broja sličica, za po troje do četvero djece za stolom vodili su odgojitelji, objašnjavajući pravila i potičući ih na suradnju (bez natjecanja, s ciljem međusobnog učenja). Igre su osmišljene tako da je pažnja svakog djeteta zaokupljena u svakoj etapi (na način da na svaki poticaj sva djeca pretražuju svoje sličice, a samo kod jednog se djeteta nalazi traženi odgovor). Igra završava kad svako dijete nađe mjesto svim svojim sličicama. U listopadu 2004. održano je 10 takvih radionica, a roditelji i djeca odazvali su se u velikom broju te iskazali zadovoljstvo ponuđenim sadržajima.

Tjedan dana prije početka radionice, djeca su sa svojim odgojiteljima za roditelje pripremila pozivnice, a radionica se održala u popodnevним satima u sobi dnevnog boravka skupine kada u vrći mogu doći svi roditelji. Radionica se odvijala na slijedeći način:

Na stolu su bile pripremljene kartice s imenima obitelji sudionika radionice – dijete i roditelj flomasterom su na karticu napisali imena članova obitelji koji su došli na radionicu. Pri tome se vodilo računa da za svakim stolom sjede djeca različitih predčitačkih sposobnosti. Odgojitelji su svakom stolu ponudili stolne didaktičke igre navedenim redom, sistemom zamjenjivanja među stolovima. Svaka igra je bila popraćena napisanim pravilom koje bi svaki put cijeloj skupini pročitao jedan roditelj. Uloga svakog roditelja je bila da prati svoje dijete u igri, promatra njegovu interakciju s ostalom djecom, pojašnjava mu pravilo, usmjerava ga u igri, asistira mu, pritom pazеći da je dijete u igri što samostalnije.

Igre koje su djeca igrala na radionici podijelili smo u tri skupine i nazvali ih:

- Stolne didaktičke igre mirnog karaktera
- Stolne društvene igre s elementima pokreta
- Pokretne didaktičke igre.

Postupnim uvođenjem pokreta u igre rukovodili smo se dužinom djetetove pažnje i njegovom potrebom za kretanjem u 6. godini života, da bi dijete na radionici osjetilo što manji zamor i moglo sudjelovati u svim ponuđenim sadržajima. Djeca su zajedno s odgojiteljima sudjelovala u izradi materijala za igre (izrezivala, lijepila, bojala, crtala).

1. Stolne didaktičke igre mirnog karaktera

Budući da se svaka od navedenih igara može igrati na početni ili na završni glas, detaljno smo objasnili samo jednu od igara (ili na početni, ili na završni glas). Nudimo vam neke oblike igara koje smo osmislili, na mogućnosti za igru je bezbroj.

IGRA PAROVA – početni glas predmeta sa slike i slovo
Karte sa slikama se podijele – svoj djeci jednak broj, a karte sa slovima se okrenu licem prema stolu na jedan kup. Brojalicom se odredi koje dijete će prvo izvlačiti kartu s kupa. Ono izgovara slovo na izvučenoj kartici i pita tko ima sliku s tim početnim glasom. Sva djeca na svojim karticama traže sliku s tim početnim glasom. Ono dijete koje je ima, dobije karticu sa slovom i sastavlja par. Igra je gotova kad se sva slova spoje u par sa slikom predmeta.

istražujemo i stvaramo

REMI – s početnim glasom

Svako dijete dobije 5 karata koje slaže ispred sebe licem prema gore i odlučuje na koji će početni glas skupiti 4 kartice (npr. ako se odluči za glas "K", skuplja karti-

Pridruživanje različitih pojmova na isti POČETNI glas (remi)

ce: krokodil, kada, klavir, kutija). Ostatak kompleta se posloži na stol licem prema dolje. Brojalicom se odredi koje dijete će prvo uzeti bilo koju okrenutu karticu sa stola i odlučuje hoće li je zadržati ili ne, tj. ako je treba – stavlja je u svoj komplet, a ako je ne treba – vraća odakle ju je uzelo, okrenutu licem prema dolje. Kad dijete zadrži kartu, onda odbacuje jednu od svojih karata tako da je stavi na stol gdje su ostale karte za uzimanje. Igra je gotova kad jedno dijete prikupi 4 karte sa slikama na isti početni glas.

2. Stolne društvene igre s elementima pokreta

Za svaku napisanu igru na kraju smo naveli nekoliko primjera uputa za pokret, a na svakom odgojitelju je da ih prilagodi mogućnostima djeteta ili osmisli neke druge pokrete.

KRUGOVI

Djeca odabiru svoju figuricu i započinju igrati igru od STARTA, prelazeći iz kruga u krug prateći strelice (krugovi povezani strelicama nacrtani su na kartonu ili papiru veličine stola). Igru započinje ono dijete koje je bacilo i dobilo najveći broj na kocki. Kad se dođe na sliku predmeta, dijete je treba imenovati i prepoznati početni glas, te se sjetiti još jedne riječi na isto početno slovo, a kad se dođe na krug s opisom radnje, dijete tu radnju mora izvršiti. Igra je gotova kad jedno dijete prođe sve krugove i dođe do CILJA.

VESELI PUŽ

Na papiru ili kartonu veličine stola nacrtan je puž. Djeca odabiru figurice, a igru započinje od STARTA ono dijete koje je bacajući kocku dobilo najveći broj. Dok "hodaju" figuricom po puževoj kućici, djeca ili naprave zadanu radnju ili imenuju predmet na slici, prepoznaju početni glas i pronađu njegov simbol tj. slovo koji leži pokraj puža. Igra završava kad neko dijete stigne do CILJA.

Primjeri uputa raznih pokreta koje dijete izvodi u igri:

- podigni desnu ruku visoko iznad glave 5 puta, a lijevu 6 puta,
- stavi desno koljeno na stolac 4 puta, a desni dlan lijeve ruke na stol 5 puta,
- poskoči 4 puta na desnoj nozi i 6 puta na lijevoj nozi,
- stavi lijevu ruku na glavu, desnu ruku na trbuh i skoči 5 puta u zrak,
- podigni i pljesni ispod desne noge 3 puta, a ispod lijeve noge 4 puta,
- čučni 4 puta i potrči oko stolca 2 puta s lijevom rukom na leđima.

3. Pokretne didaktičke igre

Poznate govorne igre obogatili smo i povezali s elementarnim igrama i tako dobili igre koje djeca jako vole igrati i u njima posebno uživaju. Za njihovo provođenje jedino je potrebno nešto više prostora i vesela glazba.

Elementarna igra POTRAŽI SLOVO

Dijete uz glazbu pleše sa svojim roditeljem između kocka (ili stolaca) na kojima su zalijepljena slova. Kad glazba prestane, odgojitelj pokaže jedno slovo (slova mogu biti zalijepljena na štap) koje dijete i roditelj zajedno traže.

Kad ga pronađu, stanu pokraj kocke s tim istim slovom i imenuju ga. Igra traje dok se ne pronađu sva slova na kockama.

Igru možete obogatiti na slijedeći način:

Djeca umjesto plesanja mogu svaki put dobiti drugi zadatak:

- trčati između kocki ili stolaca,
- sunožno skakutati,
- hodati četveronoške,
- hodati u čučnju,
- puzati u sjedećem položaju;

ili, kad trebaju pronaći slovo koje se traži, može im se zadati da:

- čučnu pokraj njega,
- sjednu,
- stanu na jednoj nozi i sl.

Kad djeca imenuju slovo, može se od njih tražiti i se prisjete što više riječi koje počinju tim glasom.

Elementarna igra STOLCI

Djeca uz glazbu plešu ili izvode neki od zadataka iz prethodne igre oko stolaca posloženih u krug s naslonom prema sredini kruga. U krugu je jedan stolac manje od broja djece koja sudjeluju u igri. Kad glazba prestane, djeca sjednu na stolce, a ono dijete koje je ostalo bez stolca dobije kocku na kojoj su upute za zadatak koji treba izvršiti. Dijete baca kocku, a roditelj čita zadatak koji treba napraviti. Ostala djeca mu pritom pomažu brojiti i paze da je zadatak dobro izvršen.

Na kocku se mogu napisati upute sljedećeg sadržaja:

- trči 3 puta oko stolca s desnom rukom na nosu,
- provuci se jednom ispod stola,
- sunožno skoči 5 puta s rukama na ramenima,
- čučni 4 puta s rukama na glavi,
- skoči na desnoj nozi 3 puta, a na lijevoj 4 puta,
- preskoči 6 puta preko konopca.

Elementarna igra VRUĆE JAJE

Djeca stoje ili sjede na stolicama posloženima u krug. Dok svira glazba, jedno drugom dodaju lopticu. Kad glazba pre-

Pridruživanje različitih pojmova na isti ZAVRŠNI glas (remi)

stane, ono dijete kod kojeg je loptica stane u krug i odabire po boji jednu kartu od odgojitelja te izvodi zadatak koji je naveden na karti, a odnosi se na to gdje će staviti lopticu: npr: desnom rukom staviti lopticu na lijevo rame; lijevom rukom staviti lopticu na vrh glave; lijevom rukom staviti lopticu u desnu papuču; lijevom rukom staviti lopticu na lijevo koljeno; sjesti i podignuti lopticu u zrak 3 puta držeći je između stopala; poskočiti 4 puta držeći lopticu između koljena i sl.

Na kraju radionice zajedno smo zapjevali pjesmu koju svi poznajemo ("Kad si sretan" ili "Gugi - gugi"), te se veselo pozdravili, bogatiji za jedno novo iskustvo.

Kod planiranja radionice, važno je voditi računa o tome da ona traje oko 1 sat, jer bi duže trajanje djeci bilo nepoprimo. Opisane igre samo su neke od igara iz radionica koje se u našem Centru provode zadnje 3 godine. Nadamo se da će naša iskustva u provođenju radionica biti poticaj za vaše osmišljavanje novih i drukčijih igara za razvijanje predčitačkih vještina kod predškolskog djeteta. Želimo vam da i vi poput nas u njima uživajte. •